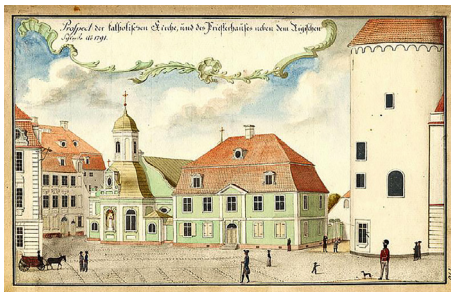

Jaunie laiki – 18. gadsimts un 19. gadsimta pirmā puse

Zviedru karaspēka pārceļšana pāri Daugavai uz kaujas vietu Spilves plāvēs 1701. gads

Daļa no Rīgas pils – tornis un Sāpju Dievmātes baznīca 18. gs. beigās
J. K. Broces akvarelis

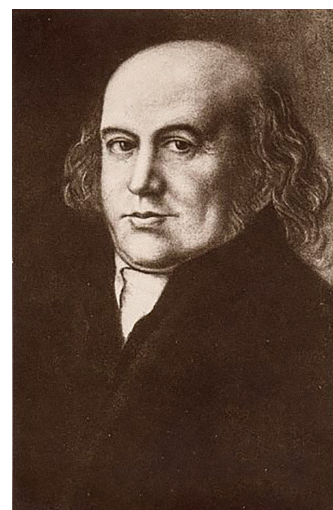
Zemnieku nemieri
J. R. Tilberga glezna
"Kaugurieši"

Gotthards Frīdrihs Stenders
(1714–1796)

Johans Gotfrīds Herders
(1744–1803)

Garlībs Merķelis
(1769–1850)

0 35 km

Latvijas teritorijas iekļaušana Krievijas Impērijas sastāvā

SVARĪGI

Liels Ziemeļu karš – 1700.–1721. gads

■ 17. gs. beigās Baltijas reģionā bija bagātas ostas pilsētas un labi apstākļi labības audzēšanai. Tāpēc Baltijas reģionā valdīt gribēja daudzas valstis, arī Krievija.

■ Lielo Ziemeļu karu sāka Krievija cara Pētera I vadībā.

Latvija Krievijas Impērijas sastāvā

■ 18. gs. cīņu rezultātā Latvijas teritoriju iekļāva Krievijas Impērijas sastāvā. *Skatīt karti.*

■ Zviedru Vidzemi pārsauca par Vidzemes guberņu, Poļu Vidzemi (Inflantiju) par Vitebskas guberņu, bet Kurzemes un Zemgales hercogisti par Kurzemes guberņu.

Apgaismība – 18.–19. gs.

■ 18. gs. Baltijā iedzīvotāji varēja iepazīties ar apgaismības idejām. Tās izplatīja Baltijas vācu jeb vācbaltiešu mācītāji un literāti.

■ Svarīgākie tautas apgaismotāji bija J. G. Eizens, G. F. Stenders, M. Stobe, J. Lange, G. Merķelis.

■ Apgaismotāji rūpējās par zemnieku izglītošanu, kā arī iestājās par dzimtbūšanas atcelšanu.

■ Visdedzīgāk pret dzimtbūšanu savos darbos iestājās Garlībs Merķelis. 1796. gadā Leipcigā viņš publicēja grāmatu vācu valodā “Latvieši, sevišķi Vidzemē filozofiskā gadsimtena beigās”, tajā viņš asi nosodīja dzimtbūšanas iekārtu.

Laicīgā literatūra

■ Līdz ar apgaismības ideju izplatīšanos vācbaltieši (baltvācieši) sāka izdot laicīga satura grāmatas latviešu valodā. Izdeva mācību grāmatas, padomu grāmatas, ābece, kā arī pirmo zemniekiem domāto

enciklopēdiju “Augstas gudrības grāmata no pasaules un dabas”. Tās autors bija mācītājs G. F. Stenders.

■ 18. gs. vidū sāka izdot pirmos kalendārus. Tie zemnieku mājās bija īpaši populāri, jo tajos varēja lasīt arī padomus dažādām dzīves situācijām, populārzinātniskus un izklaidējošus rakstus.

■ 1797. gadā iznāca pirmais žurnāls latviešu valodā “Latviska Gada Grāmata”, bet 1822. gadā pirmā avīze latviešu valodā “Latviešu Avīzes”.

Hernhūtisms – 18.–19. gs.

■ Vidzemes latviešu sadzīvi un kultūru 18. gs. ietekmēja arī hernhūtisms jeb brāļu draudzes. Šī reliģiskā kustība bija radusies Čehijā un vēlāk attīstījusies Vācijā. 1729. gadā tā kļuva zināma Vidzemē.

■ Brāļu draudzes kustība popularizēja labus tikumus, veicināja zemnieku lasīšanas prieku, ietekmēja Vidzemes zemnieku izglītības līmeņa paaugstināšanos un pašapziņas pieaugumu.

Dzimtbūšanas atcelšana

■ Zemnieki 18. gs. vēl joprojām bija dzimtbūtnieciskā atkarībā no muižniekiem – viņi paši, viņu ģimenes un manta atradās muižnieku varā, tomēr piespiedu darbs nebija ražīgs. Apgaismotāji uzskatīja, ka zemnieki jāatbrīvo no pakļautības. Arī paši zemnieki nebija apmierināti ar pastāvošo kārtību, viņi sāka izrādīt savu attieksmi, un izcēlās nemieri.

■ Dzimtbūšana sāka kavēt valsts saimniecisko attīstību, tāpēc Krievijas cars Aleksandrs I izdeva rīkojumu izstrādāt likumus par zemnieku brīvlaišanu.

■ Kurzemē dzimtbūšanu atcēla 1817. gadā, Vidzemē – 1819. gadā, bet Latgalē – 1861. gadā.

INTERESANTI

■ Lielā Ziemeļu kara laikā Baltijā izplatījās mēra epidēmija. Tā bija pēdējā lielā mēra epidēmija Eiropā.

■ Kaut arī Latvijas teritorija bija Krievijas Impērijas sastāvā, līdz pat 19. gs. beigām Vidzemē un Kurzemē oficiālā valoda bija vācu valoda.

■ Kaut gan 18. gs. grāmatas pārsvarā rakstīja vācbaltieši, 18. gs. otrajā pusē un 19. gs. savus darbus sacerēja arī pirmie latviešu tautības rakstnieki – Neredzīgais Indriķis, Ansis Līventāls,

Ansis Leitāns, Ernests Dinsbergs, Juris Neikens, Jānis Ruģēns u. c.

■ Kopumā 19. gs. 20. gados Kurzemē un Vidzemē apmēram 900 000 zemnieku ieguva tā saukto putna brīvību. Tas nozīmēja, ka zemnieks ir personīgi brīvs, bet zeme viņam nepieder.

■ Lai norēķinātos ar muižniekiem par zemes lietošanu, brīvlaistajiem zemniekiem vajadzēja strādāt kļaušu darbus muižas tīrumos. Tāpēc laiku pēc dzimtbūšanas atcelšanas bieži dēvē par kļaušu laikiem.

VĀRDI, KAS JĀZINA

Impērija, apgaismība, hernhūtisms, vācbaltieši, muižnieks, zemnieks, dzimtbūšana, brīvlaišana, kļaušas, laicīgs, laicīgā literatūra, iekārta.

18TH CENTURY AND FIRST HALF OF THE 19TH CENTURY

IMPORTANT

The Great Northern War - 1700-1721

- At the end of the 17th century, the Baltic region had flourishing port towns and good conditions for growing grain. For this reason, many countries, including Russia, wanted to dominate the Baltic region.
- The Great Northern War was launched by Russia under Tsar Peter the Great. Latvia was incorporated into the Russian Empire as a result of the battles in the 18th century. See map.
- Swedish Livland was renamed the Province of Livland, Polish Livland (Inflanty) became the Province of Vitebsk, and the Duchy of Courland and Semigallia became the Province of Courland.

The Enlightenment - 18th-19th centuries

- In the 18th century, Enlightenment ideas were introduced to the people in the Baltic. They were spread by Baltic Germans' pastors and writers.
- The most important promoters of the Enlightenment were J. G. Eisen, G. F. Stender, M. Stobe, J. Lange, G. Merkel.
- The Enlighteners were concerned with educating the peasantry and advocated the abolition of serfdom.
- In his works, the most ardent opponent of serfdom was Garlieb Merkel. In 1796, in Leipzig, he published a book in German entitled "Latvians, particularly in Livland at the end of the Century of Philosophy", in which he strongly condemned the system of serfdom.

Secular literature

- With the spread of Enlightenment ideas, the Baltic Germans started to publish secular books in Latvian. They published textbooks, books of advice, ABC books (primers) and the first encyclopaedia for peasants: "The Book of High Wisdom on the World and Nature". Its author was the pastor G. F. Stenders.

INTERESTING FACTS

- During the Great Northern War, a plague epidemic spread throughout the Baltic States. It was the last major plague epidemic in Europe.
- Although Latvia was part of the Russian Empire, German was the official language in Livland and Courland until the end of the 19th century.
- Although the majority of 18th century books were written by Baltic Germans, in the second half of the 18th and 19th centuries the first Latvian writers - Neredzīgais Indriķis (Blind Henry), Ansis Līventāls, Ansis Leitāns, Ernests

- The first calendars were published in the middle of the 18th century. They were particularly popular in peasant households, as they also contained advice in various life situations, popular scientific and entertaining articles.
- In 1797 the first magazine in Latvian - "Latviska Gada Grāmata (Latvian Yearbook)" was published, and in 1822 the first newspaper in Latvian - "Latviešu Avīzes (Latvian Newspapers)".

Hernhutism - 18th-19th century

- Latvian life and culture in Livland in the 18th century was also influenced by Hernhutism or Brethren congregations. This religious movement originated in Bohemia and later developed in Germany. In 1729 it became known in Livland.
- The Brethren movement promoted good virtues, encouraged peasants to read for pleasure, and influenced development of the level of education and self-confidence of the peasants of Livland.

Abolition of serfdom

- In the 18th century, peasants were still subject to serfdom - the peasants, their families and their property were under the rule of the nobility, but forced labour was not productive. The promoters of the Enlightenment believed that peasants should be freed from serfdom. The peasants themselves were not content with the existing order, they began to show their discontent and riots broke out.
- Serfdom began to hinder the economic development of the country, so Tsar Alexander I of Russia ordered that laws be drawn up to free the peasants.
- Serfdom was abolished in Courland in 1817, in Livland in 1819 and in Latgallia in 1861.

Dinsbergs, Juris Neikens, Jānis Ruģēns, etc. also penned literary works.

- In the 1920s, a total of about 900 000 peasants in Courland and Livland gained so-called "freedom of a bird". This meant that the peasant had personal freedom but did not own land.

In order to pay the landlords for use of the land, the freed peasants had to do menial work in the manor fields. For this reason, the period after the abolition of serfdom is often referred to as the time of corvée labour.

WORDS TO LEARN

Empire, Enlightenment, Hernhutism, Baltic Germans, nobleman, peasant, serfdom, freehold, forced labour, secular, secular literature, system.

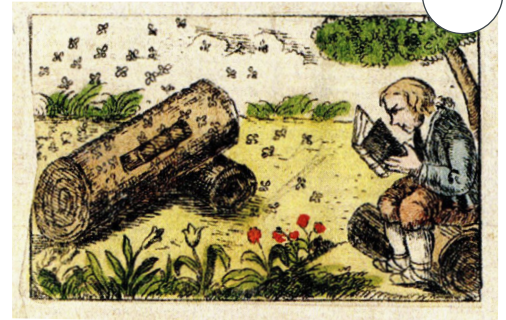
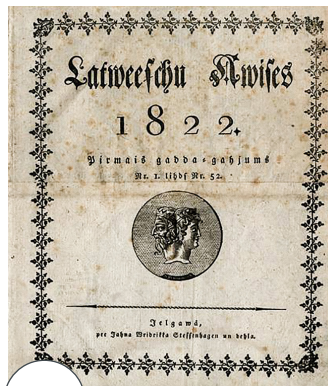
Viegli uzdevumi

Atmini vārdus!

Raksti tos virs svītras! Izmanto informāciju no faktu un attēlu lapas!

1. No 1700. līdz 1721. gadam Latvijas teritorijā notika Lielais **Z** _____ karš.
2. Pēc kara Latvijas teritoriju iekļāva Krievijas **I** _____ sastāvā.
3. Aktīvs apgaismotājs Baltijā bija mācītājs Gothards Frīdrihs **S** _____.
4. Latviešu zemnieki lasīja **K** _____. Tajos varēja atrast ne tikai vārda dienas, bet arī vēsturiskus un ģeogrāfiskus rakstus, dzejoļus un daudz ko citu.
5. Pēc dzimtbūšanas atcelšanas zemnieki strādāja **K** _____ darbus.
6. 1822. gadā izdeva pirmo avīzi latviešu valodā.
Tās nosaukums bija "**L** _____ **A** _____".

Raksti pie attēla atbilstošā teikuma numuru!

Viegli uzdevumi

■ Brīvdienās Oskars Kalniņš devās uz Sunāksti, lai kopā ar vecākiem pastaigātos pa "Augstas gudrības taku". Lūk, ko viņš uzzināja! Izlasi tekstu!

"Augstas gudrības taka" atrodas Sēlijā, mazā ciemā Sunākstē. Šeit G. F. Stenders 30 gadus dzīvoja un strādāja par mācītāju Sunākstes baznīcā.

Taka ir aptuveni 300 metrus gara. Tajā var iepazīties ar fragmentiem no "Augstas gudrības grāmatas", kuru sarakstīja mācītājs Gothards Frīdrihs Stenders.

"Augsta gudrība" nozīmē liela gudrība. Zināšanas par pasauli ir ļoti svarīgas cilvēka dzīvē. Stenders vēlas ikvienam zemniekam dot iespēju izglītoties.

"Augstas gudrības grāmata" pirmajā izdevumā ir 25 nodaļas. Grāmatā var lasīt par ģeogrāfiju, matemātiku, fiziku, astronomiju, ķīmiju, dzīvniekiem u. c.

Tā ir pirmā enciklopēdija latviešiem latviešu valodā. Grāmatu pirmo reizi izdeva 1774. gadā.

ATCERIES!

Taka – šaurs ceļš.

■ Atzīmē, vai informācija ir pareiza (JĀ) vai nepareiza (NĒ)!

	JĀ	NĒ
1. Pa "Augstas gudrības taku" var pastaigāties Sunākstē.		
2. Takā var iepazīties ar mācītāja Garlība Merķeļa "Augstas gudrības grāmatas" fragmentiem.		
3. "Augsta gudrība" ir maza gudrība.		
4. "Augstas gudrības grāmatā" var lasīt par dažādām tēmām.		
5. "Augstas gudrības grāmata" ir pirmā enciklopēdija latviešu valodā.		

■ G. F. Stenderu Latvijā godina arī mūsdienās. Raksti nosaukuma numuru pie atbilstošā attēla!

1. G. F. Stendera lasītava Latvijas Nacionālajā bibliotēkā

2. Jubilejas monēta

3. G. F. Stenderam veltīta pastmarka

4. Piemiņas akmens Eglainē

5. G. F. Stendera izgatavotās veļasmašīnas kopija Latvijas Nacionālajā bibliotēkā

6. G. F. Stendera izgatavotais globuss Latvijas Nacionālajā bibliotēkā

Vidēji grūti uzdevumi

■ Lasi tekstu!

Par godu Latvijas simtgadei Latviešu valodas aģentūra izdeva rakstu krājumu "Leksika: vārdu simti". Krājumā ir raksts arī par 100 populārākajiem uzvārdiem Latvijā.

Kā noskaidrots, Latvijā visvairāk ir augu valsts uzvārdu. Visbiežāk par uzvārdiem izvēlēti koku nosaukumi, turklāt gan pamatformā, gan deminutīva formā, piemēram, Bērziņš, Kalniņš, Ozoliņš, Ozola, Liepiņš, Zariņš u. c. Otra populārākā uzvārdu grupa ir saistīta ar dzīvnieku nosaukumiem. Latvijā ir daudz Baložu, Vanagu, Cīruļu, Lāču, Briežu, Začu u. c. Rodas jautājums, kad un no kurienes Latvijā šie daudzie Bērziņi, Kalniņi, Liepiņi, tāpat arī retāki zvēru un putnu nosaukumi ir ienākuši cilvēku uzvārdos?

Kad 1817. gadā Kurzemē, 1819. gadā Vidzemē un 1861. gadā Latgalē atcēla dzimtbūšanu, zemniekiem sāka aktīvi dot uzvārdus. Viņi tagad varēja brīvi pārvietoties, tādēļ daudzos Jāņus un Pēterus bija grūti atšķirt. Tā pieņēma likumu, ka līdz 1826. gadam uzvārdi jāsaņem visiem Vidzemes zemniekiem. Kurzemē uzvārdu pieņemšana gan mazliet aizkavējās, un to realizēja no 1834. gada līdz 1835. gadam.

Bieži uzvārdus zemniekiem deva muižkungi vai muižas ierēdņi, bet tiesības izvēlēties uzvārdu bija arī pašam zemniekiem. Lai palīdzētu to izdarīt, 1823. gadā "Vidzemes kalendārā" publicēja rakstu "Padoms pie uzvārda pieņemšanas". Tajā var atrast vairākus simtus uzvārdu paraugu un padomu. 1834. gadā pārveidotus kalendāra ieteikumus ievietoja arī Kurzemes laikrakstā – "Latviešu Avīzes".

Liela atsaucība bija padomam uzvārdu izvēlēties no lietām, kuras radījis Dievs: zvēriem, putniem, zivīm, kokiem, krūmiem, puķēm. Kalendārā bija arī daudz paraugu ar uzvārdiem, kas raksturo cilvēka ārējo izskatu un rakstura īpašības: Baltgalvis, Jauns, Cerīgs, Klausīgs, Kluss u. c. Īpaša uzmanība kalendārā veltīta pamazināmajām uzvārdu galotnēm. Ikkatrs var uzvārdam pievienot galotnes -iņš vai -īts, piemēram, Kauliņš, Koklīts. Tad uzvārds skan mīļāk. Tāpat uzvārdus piedāvāja izvēlēties pēc amata un dzīvesvietas. Latvieši pieņēma arī vāciskus uzvārdus, piemēram, Grīnbergs. Tādā veidā zemnieki gribēja būt līdzīgāki vācu muižniekiem. Tomēr, ja muižkungam zemnieks nepatika, viņš tam varēja piešķirt arī kādu nepatīkamu uzvārdu, piemēram, Speķrausis.

■ Atzīmē pareizo atbildi!

1.	Latvijā vispopulārākie ir	☐ dzīvnieku uzvārdi. ☐ augu uzvārdi.
2.	Pirmie uzvārdus saņēma iedzīvotāji	☐ Vidzemē. ☐ Kurzemē.
3.	Uzvārdus izvēlējās	☐ tikai muižkungi. ☐ gan zemnieki, gan muižkungi.
4.	Padomus par uzvārda pieņemšanu pirmo reizi publicēja	☐ "Vidzemes kalendārā". ☐ "Latviešu Avīzēs".
5.	Zvēru un putnu nosaukumus uzvārdos zemniekiem ieteica izvēlēties, jo	☐ tie skanēja mīļi. ☐ tās bija Dieva radības.
6.	Latvieši pieņēma vāciskus uzvārdus, lai	☐ līdzinātos muižniekiem. ☐ patiktu muižkungiem.

Vidēji grūti uzdevumi

■ Ralfs kopā ar klasi devās ekskursijā uz Vecrīgu apskatīt ievērojamus objektus. Viena no vietām, kuru viņi aplūkoja, bija Herdera piemineklis. Lūk, ko Ralfs uzzināja par J. G. Herderu! Izlasi tekstu un ievieto atbilstošo vārdu!

vākšanai, dzīvoja, zinātniekiem, rotā, garīdznieki, Jāņu, darbā, kultūras

Johana Gotfrīda Herdera piemineklis atrodas Doma laukumā ar skatu pret Herdera bijušo dzīvesvietu. Piemineklis izgatavots un šajā vietā atrodas kopš 1864. gada. To _____ (1.) lakonisks uzraksts – “Johans Gotfrīds Herders 1744–1803”. Lai gan gadu gaitā tas piedzīvojis karus, nojaukšanu, atjaunošanu, evakuāciju un pat vandāļu uzbrukumu, šodien tas vēl arvien lepni stāv savā vietā. Šis ir pirmais piemineklis Rīgā, kas veltīts kādam _____ (2.) darbiniekam.

Herders bija vācu tautības apgaismotājs, teologs, filozofs un dzejnieks. No 1764. līdz 1769. gadam Herders _____ (3.) un strādāja Rīgā. Viņš Rīgā bija palīgskolotājs Domskolā, pilsētas bibliotekāra palīgs un palīgmācītājs Ģertrūdes un Jēzus draudzē.

Dzīvojot Latvijā, Herders īpaši aizrāvās ar tautasdziesmu pētnīšanu. Interese par tām Herderam, visticamāk, radās, kad viņš iepazinās ar _____ (4.) svinēšanas tradīcijām Pierīgā. Kad Herders 1769. gadā devās atpakaļ uz Vāciju, viņš pievērsās tautasdziesmu _____ (5.) un sistematizācijai un aicināja to darīt arī Baltijas vāciešus. Tautasdziesmas dažādos rokrakstos 1770., 1777. un 1778. gadā viņam iesūtīja Baltijas vācieši, pār-

svarā Vidzemes _____ (6.) un apgaismības ideju aizstāvji. Pavisam kopā Herders savāca 74 latviešu tautasdziesmas.

Līdzās citu tautu dziesmām vienpadsmit latviešu tautasdziesmu tulkojumus vācu valodā Herders kopā ar komentāriem iekļāva savā _____ (7.) “Volkslieder” (“Tautasdziesmas”, 1778–79). Tas bija pirmais darbs, kurā Eiropas vācvalodīgais lasītājs varēja iepazīties ar latviešu tautasdziesmām.

Herdera vārdā Rīgā nosaukts Herdera laukums, kur atrodas piemineklis, un J. G. Herdera Grīziņkalna vidusskola. No 1964. līdz 2006. gadam Austrijas un Vācijas universitātē katru gadu _____ (8.) un māksliniekiem pasniedza prestižo Herdera balvu.

■ Atzīmē, vai informācija ir pareiza (JĀ) vai nepareiza (NĒ)!

	JĀ	NĒ
1. Herdera pieminekli Doma laukumā uzstādīja 19. gadsimtā.		
2. Herdera piemineklis savas pastāvēšanas laikā nav piedzīvojis pārmaiņas.		
3. J. G. Herders visu mūžu dzīvoja un strādāja Latvijā.		
4. J. G. Herdera aizraušanās bija tautasdziesmu pētniecība.		
5. Tautasdziesmas J. G. Herderam sūtīja vācbaltieši.		
6. J. G. Herders savā grāmatā “Volkslieder” iekļāva 74 latviešu tautasdziesmas.		
7. Par godu Herderam viņa vārdā Rīgā nosaukts laukums un skola.		

Grūti uzdevumi

■ Lasi tekstu un tukšajā vietā virs svītras raksti atbilstošā vārda burtu!

Kopš 1998. gada katru gadu Latvijā tiek _____ (1.) apbalvojums "Eiropas cilvēks Latvijā". To pasniedz ar mērķi godināt cilvēku, kurš visvairāk veicinājis Eiropas integrāciju Latvijā un Latvijas integrāciju Eiropā. 2021. gadā šo apbalvojumu _____ (2.) mākslas zinātnieks Imants Lancmanis (1941).

Imanta Lancmaņa mūža lielā misija ir Rundāles pils. Pils muzejā Lancmanis sāka strādāt jau 1964. gadā. No 1972. līdz 1975. gadam bija muzeja direktora vietnieks, bet pēc tam – muzeja direktors (līdz 2018. gadam). Savā darbības laikā Lancmanis _____ (3.) Rundāles pils ansambļa restaurāciju, atjaunojot arī iekštelpu interjeru un baroka dārzu. Tāpat Rundāles pils muzejā ierīkotas dažādas izstādes par pils vēsturi, Kurzemes hercogu Bīronu dzimtu, Latvijas mākslas vēstures senāko posmu, dārzu mākslu u. c.

Rundāles pils atrodas Bauskas novada Pilsrundālē. Tās nosaukums veidojies no vāciskā vietvārda Ruhenthal (Miera ieleja). Rundāles pils ansamblis ir izcilākais baroka un rokoko arhitektūras _____ (4.) Latvijā. Tas celts laikā no 1736. līdz 1740. gadam kā Kurzemes hercoga Ernsta Johana Bīrona vasaras rezidence. Pils būvēta _____ (5.) slavenā Krievijas galma arhitekta Frančesko Bartolomeo Rastrelli projekta.

Rundāles pils ansamblis veido pils ar iekšējo pagalmu un puslokā celtās staļļu un ratnīcu ēkas ar plašu kariešu pagalmu. To visu līdz ar parka regulāro daļu – franču dārzu – _____ (6.) mākslīgi rakts kanāls, aiz kura turpinās mežs – pils medību parks.

2021. gadā Rundāles pils franču dārzs ieguva "Eiropas Dārza balvu" kategorijā "Vēsturiska parka vai dārza pārvaldība un attīstība". Baroka stila franču dārzs tika ierīkots _____ (7.) pils būvniecībai. "Pirmais – parteris! Tas ir tas, ko hercogs, iznākot uz balkona, redzēja. Parteram bija jābūt ziedošam vienmēr," stāsta pils muzeja darbiniece Lauma Lancmane. Dārzā lepojas, _____ (8.) tajā aug tieši tās pašas puķes, kas 18. gadsimtā, piemēram, it kā necilās samtenes.

2021. gadā Rundāles pils muzejs saņēma Izcilības balvu kultūrā, savukārt Rundāles pils ansamblis tika _____ (9.) UNESCO Pasaules mantojuma Latvijas Nacionālajā sarakstā.

Rundāles pils visus aicina ciemos baudīt pils barokālo burvību!

1.	A iedots	B piešķirts	C piedāvāts
2.	A paņēma	B atguva	C ieguva
3.	A atlika	B iemiesoja	C īstenoja
4.	A pieminēklis	B amats	C elements
5.	A no	B pēc	C pie
6.	A aizņēma	B pārņēma	C ieskauj
7.	A līdzīgi	B līdztekus	C līdzinoties
8.	A ka	B kad	C kā
9.	A ierīkots	B ielikts	C iekļauts

Grūti uzdevumi

- **Annai Liepiņai skolā bija jāizlasa Garlība Merķeļa grāmata “Latvieši” (1796), kurā Merķelis sniedz pretrunīgu latviešu portretējumu. Izlasi arī tu fragmentus no šīs grāmatas!**

Pēc zemnieka apģērba un izturēšanās gandrīz nemaldīgi var noteikt viņa kunga raksturu. Ja kungs ir labsirdīgs un cilvēcis, tad zemniekam ir kārtīgas drēbes un brangs zirgs, viņš runā pašāvīgi un uzticīgi, bieži īsti pieklājīgi, un pieņem pasniegto dāvanu, draudzīgi, dažreiz zobgalīgi pateikdamies. Ja muižnieks nav skops, bet tikai varaskārs, tad zemniekā apvienojas ārējā labklājība ar nekrietnu pielīšanu un blēdīgu izmaņu. Turpretī tas zemnieks, ko nospiež kunga mantkārbība, velkas apkārt saīdzis, izspūrušiem matiem un skrandās, viņš ir tik bailīgs, ka tikko iedrošinās atbildēt uz svešinieka jautājumu, un skūpstā tam svārku stūri vai zābaku par visniecīgāko dāvanu, bieži pat ne par ko, ja vien iedomājas, ka svešinieks ir viņa kunga paziņa.

■
Viņš ir gudrs, attapīgs, asprātīgs, ja vien tam ir brīvs laiks un iespēja tādām būt. Gandrīz arvien viņš runā līdžībās un gleznās kā austrumnieki, un viņa spriedumi parasti ir ļoti pareizi, bieži dzelīgi asprātīgi. Arī viņa tieksme uz amatniecību ir apbrīnojama. Nerunājot par to, ka latvietis pats izgatavo visādus mājsaimniecības un zemkopības rīkus, izņemot dzelzs izstrādājumus, viņu vidū ir daudz visāda veida amatnieku, kas gandrīz visi bez apmācības kļuvuši par tādiem un ko bieži pamatoti vērtē augstāk par vāciešiem. Dažkārt viens un tas pats cilvēks prot pat vairākus amatus. Tā A. muižā es redzēju kādu cilvēku, kas bija mūrnieks, zirgu kalējs un atslēdznieks, kā arī otru, kas bija dzirnavnieks, namdaris, galdnieks un dreimanis un strādāja tik labi, ka viņa kungiem pat vissmalkākajiem darbiem reti ievajadzējās vācu amatnieka.

■
Jūtu trulums arvien ir savienots vai nu ar nepietiekamu kultūru, vai arī tās pārāk augstu pakāpi, ne neēdis, ne pārēdies cilvēks par mūziku neinteresēsies. Kurš gadījums attiecas uz latviešiem, tas jau pietiekami noskaidrots. Attīstībā viņi atpalikuši par daudziem gadsimteņiem. Lielākā daļa no viņiem neprot lasīt, un ļoti maz ir rakstītpratēji. Kaut arī gandrīz visur ir iecelti vācu skolotāji, tomēr nepārvarami šķēršļi laupa šim ievējumam tā nozīmi. Zemnieki, kam savi bērni vairākas jūdzes tālu jāšūta uz skolu, dzīvo tādā trūkumā, ka ziemā nevar dot tiem līdz ne vajadzīgo uzturu, ne dažkārt pat apģērbu. Bet vasaru par skolu nemaz nedrīkst domāt. Sešus gadus veci bērni iet ganos, un daudzos apgabalos trīspadsmitgadīgi zēni jau ir arāji. [...] Bērnu izglītošana atstāta nemācīto vecāku ziņā, un tā muļķība un māņticība nemazinoties pāriet no paaudzes uz paaudzi.

ATCERIES!

Dreimanis – amatnieks, kas gatavo vērpjamus ratiņus.

- **Ko tu uzzināji par latviešiem 18. gadsimtā? Lasi un atzīmē apgalvojumus, kuri atbilst tekstam!**

APGALVOJUMS	
Muižnieka raksturs ietekmē zemnieka gērbšanos un izturēšanos.	
Ja muižnieks ir varaskārs, tad zemnieks ir īgns un bailīgs.	
Latviešu zemniekiem ir ass prāts.	
Latvieši ir prasmīgi amatnieki.	
Latviešu amatnieki gatavo lieliskus dzelzs izstrādājumus.	
Latviešu zemnieki ir smalkjūtīgi.	
Latviešu bērnu izglītošana veiksmīgi noris pie vācu skolotājiem.	
Latvieši ir māņticīgi.	

Atbildes

Viegli uzdevumi

1. Ziemeļu
2. Impērijas
3. Stenders
4. Kalendārus
5. Klaušu
6. Latviešu Avīzes

1. Jā
2. Nē
3. Nē
4. Jā
5. Jā

Vidēji grūti uzdevumi

Latvijā vispopulārākie ir **augu uzvārdi**.

Pirmie uzvārdus saņēma iedzīvotāji **Vidzemē**.

Uzvārdus izvēlējās **gan zemnieki, gan muižkungi**.

Padomus par uzvārda pieņemšanu pirmo reizi publicēja **“Vidzemes kalendārā”**.

Zvēru un putnu nosaukumus uzvārdos zemniekiem ieteica izvēlēties, jo **tās bija Dieva radības**.

Latvieši pieņēma vāciskus uzvārdus, lai **lidzinātos muižniekiem**.

1. rotā
2. kultūras
3. dzīvoja
4. Jāņu
5. vākšanai
6. garīdznieki
7. darbā
8. zinātniekiem

1. Jā
2. Nē
3. Nē
4. Jā
5. Jā
6. Nē
7. Jā

Grūti uzdevumi

1. B
2. C
3. C
4. A
5. B
6. C
7. B
8. A
9. C

1. Muižnieka raksturs ietekmē zemnieka gērbšanos un izturēšanos.
2. Latviešu zemniekiem ir ass prāts.
3. Latvieši ir prasmīgi amatnieki.
4. Latvieši ir mānītiģi.

Teksti

Merķelis G. (2016). *Latvieši*. Rīga: Zvaigzne ABC, 29.–30. lpp., 34.–35. lpp., 37.–38. lpp.

<https://enciklopedija.lv/skirklis/22240-Latvijas-teritorijas-iek%C4%BCau%C5%A1ana-cariskaj%C4%81-Krievij%C4%81>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/8-klase/latvijas-teritorija-krievijas-imperijas-sastava-13394/re-83fe7e64-e9c4-44ef-949c-82212c273395>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/11-klase/latvijas-teritorija-jaunajos-laikos-3203/re-f8d05a4b-6dbd-4aaa-93ef-2afb6d7d7ce2>

<https://latvijasluteranis.lv/2013/12/15/vidzemes-un-kurzemes-latviesu-uzvardi/>

<https://www.la.lv/ka-radas-spekrausis-vinastabs-un-jaunpoga>

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/vesture/kapec-latviesi-izvelejas-vaciskus-uzvardus.a371611/>

<https://literatura.lv/lv/person/Johans-Gotfrids-fon-Herders/877172>

<https://www.rigaspieminekli.lv/?lapa=pieminekli&zanrs=1&rajons=6&id=21>

<https://rundale.net/pils/vesture/>

<https://rundale.net/rundales-pils-francu-darzs-iegavis-eiropas-darza-balvu-kategorija-vesturiska-parka-vai-darza-parvaldiba-vai-attistiba/>

<https://www.latvia.travel/lv/apskates-vieta/rundales-pils-un-muzejs>

<https://www.lsm.lv/raksts/kultura/kulturtelpa/lancmanis-palixu-rundales-pili-ka-brivpratigais.a291334/>

<https://www.lsm.lv/raksts/dzive--stils/darzs-un-majas/rundales-pils-darzam-eiropas-darzu-balva.a420826/>

Attēli

<https://enciklopedija.lv/skirklis/22240-Latvijas-teritorijas-iek%C4%BCau%C5%A1ana-cariskaj%C4%81-Krievij%C4%81>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/8-klase/latvijas-teritorija-krievijas-imperijas-sastava-13394/re-13c85364-288b-46e8-a738-e8e762a40673>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/8-klase/latvijas-teritorija-krievijas-imperijas-sastava-13394/re-44124930-5ea3-4572-bbfa-480dd6daedc6>

<https://enciklopedija.lv/skirklis/30924-Gothards-Fr%C4%ABdrihs-Stenders>

https://vesture.eu/Herders_Johans_Gotfr%C4%ABds

https://lv.wikipedia.org/wiki/Gar%C4%ABbs_Mer%C4%B7elis

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/8-klase/latvijas-teritorija-krievijas-imperijas-sastava-13394/re-10200a53-3f26-4331-9cb0-094e1f34732d>

<https://twitter.com/pmsimferopol/status/1016577579564830720?lang=gl>

<https://www.uzdevumi.lv/p/latvijas-vesture/8-klase/latvijas-teritorija-krievijas-imperijas-sastava-13394/re-83fe7e64-e9c4-44ef-949c-82212c273395>

<https://www.la.lv/latviesu-avizes-visgarakais-muzs-latvijas-prese-2>

<https://www.punctummagazine.lv/2019/07/22/lasisanas-pieredzes-18-gadsimta/>

<https://www.stocksy.com/1325635/portrait-of-a-young-boy>

<https://www.literatura.lv/lv/illustration/Gothards-Fridrihs-Stenders-Pastmarka/1345355>

<https://travelnews.lv/?o2476f1>

<https://spoki.lv/foto-izlases/Saliedesanas-pasakums-Gaismas-pili/728160/1/3>

<https://lnb.lv/en/node/49621>

<https://lvportals.lv/dienaskartiba/265119-latvijas-banka-laiz-apgroziba-vecajam-stenderam-veltitu-kolekcijas-monetu-2014>

<https://www.lnb.lv/en/node/130>

<https://www.la.lv/ka-radas-spekrausis-vinastabs-un-jaunpoga>

<https://www.rigaspieminekli.lv/?lapa=pieminekli&zanrs=1&rajons=6&id=21>

<https://rundale.net/lepojames-ar-direktora-imanta-lancmana-sasnigumiem/>

<https://rundale.net/francu-darzs-nominets-eiropas-darza-balvai-2021/>

<https://enciklopedija.lv/skirklis/112209>